

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2009/8654-SIRJA

Dato

23.09.2009

NASJONALT DIGITALT UNIVERSITETSMUSEUM (NDU) - HØRINGSUTTALELSE

Bergen Museum viser til brev oversendt 15. september 2009 med en foreløpig uttalelse om Nasjonalt digitalt universitetsmuseum (NDU).

Som det går frem av dette brevet, ble møtet i styret for Bergen Museum utsatt til 21. september. Styret behandlet NDU-rapporten og det er foretatt justeringer i den uttalelsen som lå i sakspapirene til møtet.

Bergen Museum vil også i dette brevet presisere hvor viktig det er at museets syn veier tungt i den uttalelsen som skal sendes til Kunnskapsdepartementet fra Universitetet i Bergen. Det foreslåtte etableringen av NDU vil få betydelige konsekvenser for hele virksomheten ved museet; forskning, samlingsforvaltning og formidling.

Med hilsen

Henrik von Achen
Styreleder

Siri Jansen
direktør

NASJONALT DIGITALT UNIVERSITETSMUSEUM (NDU) – HØRINGSUTTALELSE FRA BERGEN MUSEUM

Kunnskapsdepartementet (KD) sendte rapporten om Nasjonalt digitalt universitetsmuseum (NDU) på høring i brev av 1. juli 2009.

Styret for Bergen Museum hadde NDU-rapporten til foreløpig orientering i møtet 24. juni. I brev av 8. juli ber universitetsdirektøren Bergen Museum, flere av fakultetene, IT-avdelingen og Formidlingsavdelingen om å gi kommentarer til rapporten.

Styret for Bergen Museum behandlet NDU-rapporten i møte 21. september og vedtok følgende uttalelse:

Innledning

Forslaget om å gjøre universitetsmuseene samlinger tilgjengelig på en digital måte, for ulike målgrupper, er et viktig signal fra Kunnskapsdepartementet. Det er et signal til museene om at samlingene som forvaltes, representerer verdifull kunnskap som skal komme hele samfunnet til nytte. Det er samtidig et signal om at universitetsmuseene hittil ikke har gjort nok for å digitalisere samlingene og at det trengs et nasjonalt løft for å etablere et fremtidig digitalt universitetsmuseum – for å skape et ”fyrtårn”, som det står i rapporten.

Bergen Museum ser positivt på at departementet så tydelig ønsker å satse på digitalisering av universitetsmuseenes mange og viktige samlinger og på tilrettelegging for at samlingene skal gjøres tilgjengelige for ulike brukergrupper. Museet har forståelse for at KD er utålmodig med hensyn til resultater av mange års digitaliseringsarbeid. Museet er imidlertid skeptisk til den foreslåtte organisasjonsformen for et NDU, til hvordan museenes forskningsformidling skal finne sin plass i et NDU, til at universitetene gir fra seg råderetten over egen formidling og til hvordan museenes økte satsing på digitalisering og formidling skal finansieres på en fullgod måte. Etter museets vurdering har ikke NDU-utvalget klart å belyse alle sider ved et fremtidig nasjonalt digitalt universitetsmuseum.

Kommentarer til rapporten

Utredningen om det digitale universitetsmuseum gir et forslag til et formidlingssystem og en organisasjonsmodell for nasjonal formidling av de mange samlingene for ulike brukere som Bergen Museum, som universitetsmuseum, ikke helt kjenner seg igjen i eller finner sin plass i. Etter å ha gjort oss kjent med detaljene i forslaget, har det dukket opp mange spørsmål som ikke besvares i den foreslåtte modellen. På grunn av de mange uklarhetene er det vanskelig å gi departementet konkrete svar på de spørsmålene det stiller i høringsbrevet til institusjonene. Spørsmålene er kommentert i slutten av denne uttalelsen.

Intensjonen i Stortingsmelding nr. 15 (2007-2008) var å få en større del av universitetsmuseenes samlinger digitalisert og brakt på nettet til ulike brukergrupper. I så måte er opprettelsen av en egen institusjon utenfor universitetsmuseene urimelig kostbart og lite hensiktsmessig når det gjelder å nå dette målet. Det finnes allerede institusjoner hvis kjernevirksomhet et eventuelt NDU enten måtte konkurrere med, kjøre parallelt med eller simpelthen overta. Hovedinnvendingen mot at et NDU overhodet opprettes går således på hensiktsmessigheten i forhold til oppnåelse av det som helt klart er stortingsmeldingens gode

og nødvendige målsetning. Man får ganske enkelt mer for pengene ved å satse på det man har: Universitetsmuseene og deres IT-organisasjon MUSIT.

Å skape NDU slik det er beskrevet, vil altså være kostbart, men ut fra et kost/nytte-perspektiv neppe særlig effektivt. Og uansett ville det være en helt avgjørende forutsetning for å nå målet at universitetsmuseene tilføres friske midler både i initieringsfasen og til løpende drift. Et vellykket NDU vil således forutsette at universitetsmuseene tilføres ressurser til de foreslåtte tiltakene. Å videreutvikle et enhetlig databasesystem (et arbeid MUSIT er godt i gang med), å kvalitetssikre det digitaliserte materialet, å bygge ut felles ontologier og tesaurer samt å videreutvikle felles kartløsninger krever mye innsats fra museene, en innsats en slik nasjonal enhet ville være helt avhengig av. Deretter skal data formidles i egnede former for ulike målgrupper, og igjen er det i dag ved universitetsmuseene en finner den nødvendige faglige kunnskap og de faktiske erfaringer med slik formidling.

I rapporten sies det lite om hvordan museene skal styrkes økonomisk slik at de kan bygge opp kapasitet og kompetanse til å håndtere de ulike delene av NDU-arbeidet. Det kan se ut som hovedfinansieringen skal være prosjektbasert; enten ved at NDU initierer prosjekter med deltakelse fra universitetsmuseene eller ved at NDU lyser ut midler for å realisere sentrale målsetninger, som museene så søker på. Prosjektbevilgninger sikrer ikke museene den langsiktigheten som er nødvendig. Museene trenger basisbevilgninger for å bygge opp kapasitet og kompetanse. Med dagens bemanning kan i hvert fall ikke Bergen Museum bidra til det nasjonale løftet i noen særlig grad. Det er altså helt avgjørende at midlene tildeles **både** NDU **og** de enkelte universitetsmuseene på permanent basis og ikke kun gjennom kortsiktige prosjekter.

I rapportens kap 6.2 Profil, under 6.2.1 Prosjekter står det:

”NDUs styre bør bestemme strategier, rammer og utlysningstekster for prosjekter. Det er viktig at NDUs prioriteringer i innhentingfasen utvikles i nært samarbeid med arbeidet i formidlingsfasen. Strategier i innhentingfasen må ses med formidlingsfasen for øye og visa versa. Disse strategiene må utvikles i nært samarbeid med universitetsmuseene. Det er også viktig at NDU er i stand til å forvalte en prosjektportefølje med den målsetting å utvikle universitetsmuseenes digitale formidling.”

Dette kan tolkes som at NDU prosjekter skal påvirke og bestemme hvordan museenes vitenskapelig tilsatte skal jobbe i felt og hvordan de skal samle inn data/materiale, noe som *ikke* er i tråd med universitetenes tradisjon for fri forskning. All forskning bør ha vitenskapelig publisering og formidling som helt vesentlige målsettinger, men det skal ikke styres av NDU. Forskerne har selv rett til å publisere sine resultater. Et digitalt formidlingsprosjekt i regi av NDU skal ikke styre hvordan for eksempel en arkeolog eller botaniker fra et universitetsmuseum jobber i felt.

Etter Bergen Museums syn tar ikke NDU-rapporten tilstrekkelig hensyn til forskningens posisjon og betydning for formidlingen ved et vitenskapelig museum, og heller ikke forholdet mellom forskningen og digitaliseringen. Dette er en gjennomgående svakhet i rapporten. Rapporten klargjør ikke hva NDU skal gjøre og hva universitetsmuseene skal gjøre. Det mangler en presisering av formålet for NDU og forholdet mellom NDU og museene. Enkelte har også stilt spørsmål med om det blir sånn at all formidling fra universitetsmuseene i fremtiden skal skje digitalt og gjennom et sentralt NDU.

Mange har hevdet at det er uheldig å bruke benevnelsen *museum* på den aktiviteten et NDU skal drive. Slik Bergen Museum tolker den opprinnelige beskrivelsen av et nasjonalt digitalt museum, skal det utvikles og drives databaser samt utvikles nettportaler for universitetsmuseenes digitaliserte materiale. Museumsbegrepet rommer noe annet og mye mer, og gir et feil signal i denne sammenhengen. Bruken av ordet *portal* gir en tydeligere forståelse av hva man egentlig skal utvikle. Her viser vi til portalen *Norge Digitalt* (http://www.statkart.no/?_to=914;) som etter vår mening langt på vei har mye av det en portal for universitetsmuseene bør inneholde. Utvalget burde ha vist til *Norge Digitalt* og ikke minst kommentert dette i rapporten.

Hvem skal drive formidling fra universitetsmuseenes faglige virksomhet – museene eller en sentral organisasjon som ikke er knyttet til museenes daglige virksomhet? Bergen Museum er redd for at formidlingen fra museets samlinger skal overtas av en sentral enhet som ikke har forskerkompetanse på de mange fagområdene, erfaring med samlingsforvaltning og kjennskap til konservering og kuratering. En kan se for seg et system hvor den enkelte forskers rett til å formidle begrenses, hvor den vitenskapelige frihet til å publisere begrenses og hvor universitetene gir fra seg styringen av egen faglig aktivitet.

Den fremlagte rapporten gir, etter Bergen Museums vurdering, ikke MUSIT's rolle/posisjon en tilstrekkelig omtale. Museet kjenner seg ikke igjen i beskrivelsen av arbeidet MUSIT utfører og har utført den knappe tiden MUSIT har eksistert. Etter museets mening har MUSIT gjort en utmerket jobb i samsvar med de ressursene som har vært til rådighet og det er viktig å se på hvordan MUSIT kan bygges ut til å kunne få nye oppgaver som et alternativ til den organisasjonsformen som NDU-utvalget foreslår.

Museet mener at utvalget litt for lett avviser et videre utviklet MUSIT som et alternativ til den foreslåtte modellen og kun viser til MUSIT som et alternativ innenfor dagens budsjetttramme. Etter museets syn er det uheldig å utvikle parallelle byråkratier og tekniske institusjoner. Med økonomisk satsing kan MUSIT fylle ambisjonen og rollen til NDU i fremtiden. Det er viktig å understreke at *fremtiden* kan ligge noen år lenger fremme, fordi det fortsatt gjenstår mye arbeid før digitaliseringen er fullført og databaser er utviklet. Det er MUSIT som gjør denne tekniske jobben, som faktisk etablerer en fremtidig e-infrastruktur for universitetsmuseene og som etter vår mening bør fortsette dette arbeidet.

Universitetsmuseene trenger gode, felles databaseløsninger og en sentral enhet som kan utvikle maler for hvordan data enkelt kan formidles til ulike målgrupper (eksempelvis mal for hvordan man skal formidle fra en utgraving/et feltarbeid eller hvordan et skolerettet prosjekt i naturfag kan lages) og som lager felles portal og tematiske underportaler. Innholdet – formidlingen - må fagfolk ved museene som daglig jobber med samlingene, som jobber i felt og forsker på de mange fagområdene produserer. Formidlingen kan ikke ansatte i en sentral enhet uten daglig kobling til det mangfoldige museumsarbeidet, ha ansvaret for.

Med tilstrekkelig basiskompetanse på det enkelte museum og med deltakelse i fellesprosjekter som utvikling av felles databaseløsninger og utvikling av maler for formidlingsformål, vil "faren for" at det universitetet som huser NDU (eller et utvidet MUSIT) skal få for stor innflytelse, ikke være så overhengende. God delaktighet fra museene inn i felles prosjekter med ansatte som har dette som hovedoppgave og ansvar for ulike deler av utviklingen spredd til alle universitetene, vil sikre eierskap fra alle.

Dersom Kunnskapsdepartementet velger å arbeide videre med opprettelsen av NDU i en slik form som foreslått i rapporten, skal det oppnevnes et styre for en ny sentral enhet. Det er foreslått et styre med 9 medlemmer hvorav 4 oppnevnt fra UHR-M. Dette gir universitetsmuseene maks 4 medlemmer i styret. Etter Bergen Museums mening må samtlige universitetsmuseer (totalt 6) være representert i styret. Dette er spesielt viktig ut fra at NDU-styret skal vedta strategiske planer som kan få stor betydning for formidlingen og til en viss grad samlingsforvaltning ved museene.

Tilbakemelding på departementets spørsmål

Departementet ber om tilbakemelding på 8 spørsmål. Det er naturlig å se noen av dem sammen i den responsen museet gir.

a) Utvalgets forslag til mandat for NDU

Mandatet gir styret for NDU makt over universitetsmuseene. Dette synes å være i strid med museenes oppdrag og samfunnsrolle og vil være vanskelig å håndtere. Mandatet kan tolkes dit hen at styret for NDU har enerett til å avgjøre hva som skal formidles til allmennhet, skoleverk, forvaltning og forskersamfunnet. Dette er uforenelig med forskningens frihet, institusjonell frihet og universitetenes oppdrag.

b) Hvorvidt mandatet til NDU svarer til hovedutfordringene

Hovedutfordringene kommer ikke godt nok frem i utredningen da verken formål eller oppgaver er tydelig utredet.

c) Hvorvidt mandatet til NDU er godt egnet til å legge føringer for NDU med de visjoner som tegnes i St. meld. nr. 15 (2007-2008)

Uklarhet i mandatet gjør det vanskelig å vurdere spørsmålet jfr b)

d) Utvalgets forslag til organisering av NDU

Et fremtidig NDU må organiseres etter formål og oppdrag, noe som ikke er klart redegjort for i rapporten. Formål og oppdrag må videreutvikles i dialog mellom departementet og universitetsmuseene før dette spørsmålet kan besvares på en fornuftig måte. Det må likevel presiseres her at det viktig at KD vurderer om et utvidet og styrket MUSIT, sammen med oppbygging av kapasitet og kompetanse ved universitetsmuseene, er et alternativ til å etablere nye institusjoner.

e) Hvorvidt organisering og styringsvirkemidler er hensiktsmessig i forhold til det mandat som er foreslått for NDU

og

f) Sammenheng mellom mandat, organisering, styringsvirkemidler og myndighetsområde

Rapportens forslag til organisering av NDU må videreutvikles og endres/justeres i tråd med de innspillene som kommer fra universitetene og de nødvendige sammenhenger må trekkes opp.

g) Hvorvidt rapporten gir svar på hvordan man best kan innpasse digitaliseringsarbeidet som allerede er gjort ved universitetsmuseene

Bergen Museum støtter utredningens vurdering når det gjelder at digitaliseringsarbeidet ved MUSIT videreføres. Det gjenstår fortsatt mye arbeid før alle databaser kan konverteres til en felles databaser uten at data vil gå tapt. Hovedutfordringen er å avgjøre om det store antallet (små og store) databaser skal konverteres til en felles NDU-base, og hva som skal være felles standard i fremtiden innenfor natur- og kulturhistorisk materiale.

h) Utvalgets belysning av rettighetsproblematikk

Utvalget har belyst utfordringene knyttet til rettighetsproblematikk, men uten å referere til andre, lignende utredninger som er foretatt av andre deler av universitetene. Utvalget skiller ikke mellom universitetsmuseenes eierskap og ambisjoner for det nye NDU som skal drive egen formidling i stor grad basert på museenes forskningsvirksomhet.